

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

**İKİNCİ BÖLÜM
KARAR****EZİLENLERİN SOSYALİST PARTİSİ BAŞVURUSU**

Başvuru Numarası : 2017/39239

Karar Tarihi : 2/11/2022

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Hasan HÜZMELİ

Başvurucu : Ezilenlerin Sosyalist Partisi

Vekili : Av. Gülhan KAYA

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idarenin düzenlenmek istenen bir anma etkinliğine izin vermemesinin başvurusunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 5/12/2017 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu Ezilenlerin Sosyalist Partisi (ESP) 5/2/2010 tarihinde kurulan ve faaliyette olan siyasi bir partidir.

A. Başvuruya Konu Olaya İlişkin Arka Plan Bilgisi

6. Ayn el-Arap (Kobani) Suriye Arap Cumhuriyeti'nin (Suriye) Rakka iline bağlı bir ilçedir. Nüfusu Arap, Kürt, Türkmen ve Ermenilerden oluşan bu ilçeyi Türkçe adı Halk Savunma Birlikleri olan ve Türkiye tarafından terör örgütü olarak ilan edilen YPG terör

örgütü Temmuz 2012'de ele geçirmiştir. Ayn el-Arap bu tarihten 2014 yılının Eylül ayına kadar Türkiye tarafından terör örgütü olarak ilan edilen ve Türkçe adı Demokratik Birlik Partisi olan PYD tarafından yönetilmiştir (*Ahmet Parmaksız* [GK], B. No: 2017/29263, 22/5/2019, § 9; *Selahattin Demirtaş* (5), B. No: 2016/4154, 10/6/2020, § 8).

7. Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda 6-7 Ekim olayları olarak adlandırılan şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir (6-7 Ekim olayları olarak adlandırılan şiddet eylemlerine dair ayrıntılı arka plan bilgisi için bkz. *Figen Yüksekdağ Şenoğlu*, B. No: 2016/25187, 4/4/2018, §§ 9-17).

8. Türkiye 2015 yılı Haziran ayından itibaren yeniden yoğun bir şekilde terör saldırılarına maruz kalmıştır. 20/7/2015 tarihinde Suruç'ta (Şanlıurfa) Suriye'deki çatışmalara ilişkin yapılan basın açıklaması sırasında DEAŞ tarafından gerçekleştirildiği ileri sürülen bombalı intihar saldırısında 34 kişi hayatını kaybederken 73 kişi de yaralanmıştır (*Gülser Yıldırım* (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 28; *Selahattin Demirtaş* (5), § 11).

9. Bu olaylardan sonra PKK tarafından Şırnak, Hakkâri, Diyarbakır, Mardin ve Muş illerinde barikatlar kurularak, bomba ve patlayıcılar yerleştirilerek teröristler tarafından bu yerleşim yerlerinin bir kısmında hâkimiyet sağlanmaya çalışılmıştır. Güvenlik güçleri, yaşamın normale dönmesini sağlamak amacıyla operasyonlar yapmış ve teröristlerle çatışmalar sırasında yaklaşık 200 güvenlik görevlisi hayatını kaybetmiştir (*Gülser Yıldırım* (2), § 29; *Selahattin Demirtaş* (5), § 12).

10. Başvurucu, Suruç'ta meydana gelen patlamanın yıl dönümünde, hayatını kaybedenleri anmak amacıyla düzenlenecek etkinlik için 12/7/2016 tarihinde İstanbul Valiliğine (Valilik) bildirimde bulunmuştur.

11. Valilik 15/7/2016 tarihinde 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun ek-1 maddesinin birinci cümlesinde yer alan "*Umumî veya umuma açık yerler ile umuma açık yer niteliğindeki ulaşım araçlarında, gerçek kişi veya topluluklar, mahallin en büyük mülki amirine, en az kırk sekiz saat önceden yazılı bildirimde bulunmak suretiyle, oyun ve temsil verebilir veya çeşitli şekillerde gösteri düzenleyebilir.*" hükmü uyarınca 16/7/2016 tarihinde Bostancı Gösteri Merkezi'nde etkinlik düzenlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına karar vermiştir. 15/7/2016 tarihinde anılan karar tebliğ edilmiştir.

12. Türkiye 15 Temmuz 2016 tarihinde silahlı bir darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle 21/7/2016 tarihinde ülke genelinde doksan gün süreyle olağanüstü hâl (OHAL) ilan edilmesine karar verilmiştir. OHAL ilan edilmesine ilişkin karar, aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından onaylanmıştır (*Aydın Yavuz ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12, 48).

13. Başvurucu Parti 16/7/2016 tarihinde yapmayı planladığı etkinliği 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan silahlı darbe teşebbüsü nedeniyle gerçekleştirememiştir.

B. Başvuru Konusu Olaya İlişkin Bilgiler

14. Başvurucu, daha önce yapmayı planladığı anma etkinliğini 30/7/2016 tarihinde Bostancı Gösteri Merkezi'nde gerçekleştirmek için 22/7/2016 tarihinde Valiliğe bildirimde bulunmuş ve gösterinin düzenlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınmasını talep etmiştir.

Valilik 29/7/2016 tarihinde, etkinliğin -katılacaklar da dâhil olmak üzere- halkın huzur ve güvenliği ile kamu düzeninin bozulmasına sebebiyet verebileceği gerekçesiyle talebi reddetmiştir.

15. Başvurucu 9/9/2016 tarihinde, Valiliğin ret kararına karşı İdare Mahkemesinde (Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkeme 12/5/2017 tarihinde iptal davasını reddetmiştir. Mahkeme gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

2935 sayılı OHAL Kanunu'nun 11.maddesinin 1.fikrasında; 'Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilanında; genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak, şiddet olaylarının yaygınlaşmasını önlemek amacıyla 9 uncu maddede öngörülen tedbirlere ek olarak aşağıdaki tedbirler de alınabilir.', aynı maddenin (m) bendinde 'Kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, ertelemek, izne bağlamak veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanı tayin, tespit ve tahsis etmek, izne bağladığı her türlü toplantıyı izletmek, gözetim altında tutmak veya gerekiyorsa dağıtmak.' hükmüne yer verilmiştir.

5442 Sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11/A maddesinde; 'Vali, il sınırları içinde bulunan genel ve özel bütün kolluk kuvvet ve teşkilatının amiridir. Suç işlenmesini önlemek, kamu düzen ve güvenliğini korumak için gereken tedbirleri alır. Bu maksatla Devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu teşkilat amir ve memurları vali tarafından verilen emirleri derhal yerine getirmekle yükümlüdür.' hükmüne, 11/C maddesinde; 'İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufla müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır. Bu hususta alınan ve ilan olunan karar ve tedbirlere uymayanlar hakkında 66 ncı madde hükmü uygulanır.' hükümlerine yer verilmiştir.

...

Mülki amirlerin güncel olayları dikkate alarak ya da edinilen istihbari bilgileri değerlendirerek kamu düzenini bozabilecek ya da kamu güvenliğini tehlikeye düşürebilecek muhtemel tehlikeleri önlemek amacıyla kamu düzen ve güvenliğini bozma ihtimali ile karşılaşılabilir durumlarda tedbir alma yoluna gidebileceği ve bu kapsamda yapılacak gösteri, miting, konser gibi toplu etkinlikleri erteleyebileceği veya verilen izinleri kaldırabileceği ya da izin taleplerini reddedebileceği açıktır.

Bu durumda, davacı tarafından organize edilen konsere ilişkin izin talebinin 15.07.2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi sonrasında ülkemizde yaşanan olaylar ve OHAL ilan edilmesi nedeniyle halkın huzuru ve güvenliği ile kamu düzeninin bozulabileceği gerekçesiyle reddedilmesinde mevzuata ve hukuka aykırılık görülmemiştir."

16. Başvurucu, anılan karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstanbul Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi 17/7/2017 tarihli kararında; dilekçede ileri sürülen iddiaların kararın kaldırılmasını sağlayacak nitelikte olmaması, kararının hukuka ve usule uygun olması nedeniyle istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

17. 25/10/1983 tarihli ve 2935 sayılı Olağanüstü Hal Kanunu'nun 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilanında; genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak, şiddet olaylarının yaygınlaşmasını önlemek amacıyla 9 uncu maddede öngörülen tedbirlere ek olarak aşağıdaki tedbirler de alınabilir:

...

m) Kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, ertelemek, izne bağlamak veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanı tayin, tespit ve tahsis etmek, izne bağladığı her türlü toplantıyı izletmek, gözetim altında tutmak veya gerekiyorsa dağıtmak, "

18. 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Kanunu'nun 17. maddesi şöyledir:

"Bölge valisi, vali veya kaymakam, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla belirli bir toplantıyı bir ayı aşmamak üzere erteleyebilir veya suç işleneceğine dair açık ve yakın tehlike mevcut olması hâlinde yasaklayabilir."

19. 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 11. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"A) Vali...

...

C) İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindedir. (Ek cümle: 25/7/2018-7145/1 md.) Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır.

Vali, kamu düzeni veya güvenliğinin olağan hayatı durduracak veya kesintiye uğratacak şekilde bozulduğu ya da bozulacağına ilişkin ciddi belirtilerin bulunduğu hâllerde on beş günü geçmemek üzere ildeki belirli yerlere girişi ve çıkışı kamu düzeni ya da kamu güvenliğini bozabileceği şüphesi bulunan kişiler için sınırlayabilir; belli yerlerde veya saatlerde kişilerin dolaşmalarını, toplanmalarını, araçların seyirlerini düzenleyebilir veya kısıtlayabilir ve ruhsatlı da olsa her çeşit silah ve merminin taşınması ve naklini yasaklayabilir.

..."

B. Uluslararası Hukuk

20. Uluslararası hukuka ilişkin bilgiler için bkz. *Erdal Karadaş*, B. No: 2017/22700, 28/5/2019, §§ 29-33.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 2/11/2022 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu; devletin toplantının gerçekleştirilmesine yönelik pozitif yükümlülüğünün olduğunu, idarenin planlanan toplantıyı keyfi ve gerçekçesiz şekilde yasakladığını belirterek toplantı hakkı ile düşünce ve kanaat hürriyetinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca başvurucu, Cumhurbaşkanı ve iktidar partisinin çağrısı üzerine *demokrasi nöbetleri* adıyla yapılan açık hava toplantılarına izin verildiği hâlde iktidara muhalif grubun düzenlediği etkinliklere ve başvuruya konu kapalı alan toplantısına izin verilmemesi nedeniyle ayrımcılık yasağının, mahkeme kararlarının gerçekçesiz olması nedeniyle gerçekçeli karar hakkı ve etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, başvurucunun ilk toplantı organize talebinin Valilik tarafından uygun bulunduğu ancak 15 Temmuz darbe teşebbüsü sonrası ülkenin yaşadığı süreç gözönünde bulundurularak ikinci başvurunun olumsuz karşılandığı bildirilmiştir. Mülki amirlerin güncel olayları dikkate alarak ya da edinilen istihbari bilgileri değerlendirerek kamu düzenini bozabilecek ya da kamu güvenliğini tehlikeye düşürebilecek muhtemel tehlikeleri önlemek amacıyla tedbir alabileceği belirtilmiştir.

24. Öte yandan Bakanlık, başvurucunun etkinlik düzenleme talebinin 15 Temmuz darbe teşebbüsünden yaklaşık bir hafta sonra gerçekleştiğini ve söz konusu uygun bulmama iradesinin OHAL dönemi içinde verildiğini vurgulamıştır. Bu kapsamda idarenin -müdahalenin konusunu oluşturan- toplantı yapılmasına yönelik talebi uygun bulmama kararıyla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanımının tamamen durdurulmadığını, bu sınırlamanın OHAL koşullarında kamu güvenliğine ilişkin kaygılardan kaynaklandığını, dolayısıyla geçici bir uygulama olduğunu ileri sürmüştür.

25. Bakanlık son olarak darbe teşebbüsünden bir hafta sonra etkinlik düzenleme talebinin uygun bulunmamasının durumun gerektirdiği ölçüde OHAL döneminde izlenen amaçla orantılı bir sınırlama olduğunu belirtmiştir.

B. Değerlendirme

26. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (*Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetleri toplantı hakkının idari bir kararla hukuka aykırı olarak engellendiği iddiasına ilişkindir. Bu nedenle başvurucunun şikâyetlerinin bir bütün olarak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

27. Öte yandan eşitlik ilkesinin ihlal edildiği iddiasının ele alınabilmesi için başvurucu ile benzer durumdaki kişilere farklı uygulama yapıldığının ortaya konulması gerekir. Halk *demokrasi nöbetleri* adıyla düzenlenen toplantıları şehirlerin büyük çoğunluğunda önemli meydan ve caddelerde, kamu binalarında ve askerî tesislerin önlerinde tekrar silahlı darbe teşebbüsünde bulunulmasının önlenmesi ve demokratik düzene olan bağlılığın ortaya konulması amacıyla kendiliğinden ve gönüllü olarak gerçekleştirmiştir. Somut olaydaki etkinlik ise çok sayıda kişinin ölümü ve yaralanmasıyla ilgili bir terör saldırısının anılmasına ilişkindir ve demokrasi nöbetleri olarak ifade edilen toplantılarla benzerliği bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesi benzer durumdaki etkinliklere farklı uygulama yapıldığı kanaatine ulaşmamıştır.

28. Anayasa'nın "*Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı*" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırısız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, milli güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

29. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

30. Somut olayda başvuru Partinin gerçekleştirmeyi planladığı bir toplantıya idarece izin verilmemiş ve idari işlemin iptali için açtığı dava da reddedilmiştir. Anılan idari karar başvuruçunun izinsiz şekilde barışçıl toplantı düzenleme serbestisini sınırlamıştır. Dolayısıyla başvuruçunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına müdahalede bulunduğu kabul edilmelidir.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

31. Anayasa'nın "*Temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının durdurulması*" kenar başlıklı 15. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Savaş, seferberlik... veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlâl edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir. ..."

32. Olağanüstü yönetim usullerinin uygulandığı dönemlerde alınan tedbirlere ilişkin bireysel başvurular incelenirken Anayasa'nın 15. maddesinde ortaya konulan temel hak ve özgürlüklerle ilgili güvence rejimi dikkate alınır (*Aydın Yavuz ve diğerleri*, §§ 187-191).

33. Başvuru konusu müdahaleyi oluşturan İstanbul Valiliği kararının gerekçesinin halkın huzur ve güvenliği ile kamu düzeni şeklinde genel ifadelere dayanması nedeniyle ilgili kararın verilme gerekçesinin OHAL koşullarına ilişkin olup olmadığı ilk başta anlaşılabilir değildir. İdare Mahkemesi kararında, etkinliğin yasaklanmasına dayanak olarak 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (A) ve (C) bentlerine yer verilmiş ise de etkinliğin süre belirtilmeksizin yasaklandığı gözetildiğinde ilgili hakkın on beş günle sınırlanabileceğinin veya yasaklanabileceğinin öngörüldüğü 5442 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (C) bendi uyarınca verildiğinin kabulü mümkün görünmemektedir. Bu doğrultuda başvuru konusu yasaklama kararının -Mahkemenin idari kararı hukuka uygun bulma gerekçesinde de yer aldığı üzere- 2935 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (m) bendi kapsamında bir olağanüstü hâl tedbiri olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

34. Bu itibarla yapılması planlanan bir toplantıya idarece izin verilmemesine ve buna yönelik açılan iptal davasının reddedilmesine ilişkin inceleme Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır. Bu inceleme sırasında öncelikle sınırlamanın Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerinde yer alan güvencelere aykırı olup olmadığı tespit edilecek, aykırılık saptanması hâlinde ise Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçütlerin bu aykırılığı meşru kılıp kılmadığı değerlendirilecektir (kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı bağlamında bkz. *Aydın Yavuz ve diğerleri*, §§ 193-195, 242; eğitim hakkı bağlamında bkz. *Mehmet Ali Eneze*, B. No: 2017/35352, 23/5/2018, § 31; aile hayatına saygı hakkı ve haberleşme hürriyeti bağlamında bkz. *Bayram Sivri*, B. No: 2017/34955, 3/7/2018, § 47; din özgürlüğüne ilişkin bkz. *Murat Kalkan*, B. No: 2017/21904, 11/12/2018, § 41).

35. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın 34. maddesinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

37. 2935 sayılı Kanun'un 11. maddesinin *kanunla sınırlama* ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

38. Başvuru konusu müdahalenin Anayasa'nın 34. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan sebeplerden *kamu düzeninin korunması* meşru amacına yönelik olarak verildiği değerlendirilmiştir.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklere Uygunluk

(a) Genel İlkeler

39. Demokratik bir toplumda toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının önemi ile bu hakkın sınırlandırılmasının demokratik toplum düzeninin gereklere uygun olmasına ilişkin genel ilkeler için *Dilan Ögüz Canan*, B. No: 2014/20411, 30/11/2017, §§ 32-34; *Ali Rıza Özer ve diğerleri* [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 115-117; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri* [GK], B. No: 2014/920, 25/5/2017, §§ 71-74; *Osman Erbil*, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, §§ 45-47; *Gülşah Öztürk ve diğerleri*, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, §§ 66-70; *Erdal Karadaş*, §§ 54-58, 60, 61 kararlarına bakılabilir.

40. Anayasa'nın 34. maddesi fikirlerin silahlı ve silahsız, başka bir ifade ile barışçıl bir şekilde ortaya konabilmesi için toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını güvence altına almıştır. Dolayısıyla toplantı hakkının amacı, şiddetle başvurmayan ve fikirlerini barışçıl bir şekilde ortaya koyan bireylerin haklarının korunmasıdır. Demokratik bir toplumda, mevcut düzene itiraz eden ve barışçıl yöntemlerle düzenin değiştirilmesini savunan kişilere siyasi fikirlerini toplantı özgürlüğü ve diğer yasal araçlarla ifade edebilme imkânı sunulmalıdır (*Ali Rıza Özer ve diğerleri*, § 118; *Osman Erbil*, § 47; *Gülşah Öztürk ve diğerleri*, §§ 67, 68; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri*, § 80; *Dilan Ögüz Canan*, § 37; *Ömer Faruk Akyüz*, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 54). Eğer toplantı şiddet içeriyorsa veya bu toplantıda şiddete çağrıda bulunuluyorsa toplantının barışçıl olduğu, dolayısıyla Anayasa'nın 34. maddesinin sağladığı korumadan yararlanacağı söylenemez (*Ferhat Üstündağ*, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 51).

41. Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamlar bu tehditleri bertaraf etmek amacıyla tedbirler alabilirler. Bu tedbirlerle aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılması veya bu tür toplantılarda suçlar işlenmesi hâlinde de ceza verilebilir (*Dilan Ögüz Canan*, § 40; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri*, § 81). Bu tedbir ve cezalar barışçıl toplantı hakkına dolaylı sınırlamalara dönüşmemelidir. Toplantı hakkını kullanırken kamu otoritelerinin keyfi müdahalelerine karşı da bireyin korunması gerekir (*Dilan Ögüz Canan*, § 42; *Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri*, § 82; *Gülşah Öztürk ve diğerleri*, § 76; *Erdal Karadaş*, § 61).

(b) İlkelerin Somut Olaya Uygulanması

42. Mevcut bireysel başvuru dosyasına göre başvuruca Parti, Suruçta meydana gelen patlamanın yıl dönümü olan 16/7/2016 tarihinde anma etkinliği gerçekleştirmeyi planlamıştır. Başvurucunun bu talebi Valilik tarafından uygun bulunmuş ancak 15 Temmuz 2016 tarihli silahlı darbe teşebbüsü nedeniyle toplantı yapılamamıştır. Başvurucu 22/7/2015 tarihinde, anılan etkinliği 30/7/2016 tarihinde gerçekleştirmek istemiştir. 21/7/2016 tarihinde ilan edilen olağanüstü hâl nedeniyle 2935 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (m) bendi uyarınca başvuruca bu talebi idarece reddedilmiştir (bkz. §§ 14,15).

43. Kamu gücünü kullanan organlar anayasal haklara somut olayda olduğu gibi tamamen yasaklamak şeklinde bir müdahalede bulduklarında bu organların yasaklama kararıyla gidermeye çalıştıkları güvenlik kaygısı ya da diğer bir meşru amacı açıkça ortaya koymaları gerekir. Valiliklerin ve kamu gücünü kullanan diğer organların yapmaları gereken, temel haklara müdahale gerekçesi bir tehlikenin varlığına dayanıyorsa somut ve güncel

tehlikenin varlığını somut olgulara dayalı olarak göstermektedir. Söz konusu somut olgular güvenlik güçlerinin raporlarına dayanabileceği gibi yakın tarihlerde yaşanan, toplum ve devlet hayatı ile bireyler üzerinde olumsuz etkileri açıkça görülen olaylara, söz konusu olaylar nedeniyle kamu düzeninin henüz sağlanamamasına veya bu tehlikenin devam ettiği düşüncesine de dayanabilir (*Adnan Vural* [GK], B. No: 2017/36237,10/3/2022, § 57).

44. Somut olayda Valiliğin ret kararının kamu düzeninin korunması amacıyla alındığı anlaşılmıştır. Anılan kararın iptaline ilişkin başvuruda İdare Mahkemesi 15 Temmuz 2016 tarihinde yaşanan darbe girişimi sonrasındaki olayları ve ülkede OHAL ilan edilmesini gözeterek idarenin ret kararının hukuka uygun olduğunu değerlendirmiştir (bkz. §§ 15, 16). Dolayısıyla başvuruya konu toplantıya izin verilmemesinin OHAL şartlarında kamu düzeninin bozulma tehlikesini önlemek amacına matuf olduğu görülmüştür. Nitekim silahlı darbe teşebbüsü öncesi başvuruçunun aynı konudaki etkinlik talebinin idare tarafından kabul edildiği de gözetildiğinde idarenin ret kararını toplantı hakkını engelleme saikiyle vermediği açıktır.

45. Öncelikle devletin kamu düzeninin sağlanması amacıyla ve özellikle mevcut dönemin şartlarını dikkate alarak yapacağı düzenleme ve uygulamalarda belli bir takdir alanına sahip olduğunun kabulü gerekir. Bu bağlamda başvuruya konu toplantı hakkına yapılan müdahaleyi değerlendirmek için öncelikle 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen silahlı darbe teşebbüsü ve sonrasındaki bazı gelişmeleri açıklamak gerekir.

46. 21/7/2016 tarihli olağanüstü hâl kararı esas olarak yaklaşık bir hafta kadar önce gerçekleştirilen darbe teşebbüsünün faili Fetullahçı Terör Örgütünün (FETÖ) tüm unsurlarıyla bertaraf edilmesi, kamu içindeki bütün uzantılarının temizlenmesi ve bu suretle bir daha darbe teşebbüsünde bulunulmasının önlenerek hukuk devletinin ve demokrasi düzeninin garanti altına alınması amaçlarıyla alınmış; ülke genelinde doksan gün süreyle OHAL ilan edilmesine karar verilmiştir (OHAL tedbiri kapsamında kamu görevlilerinin ihracı ve uzaklaştırılması hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz. *Adnan Vural*, §§ 10-16).

47. Anılan dönemde çeşitli kurumlarda görev yapan çok sayıda kamu görevlisi, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti, aidiyeti veya bunlarla iltisaklı ve irtibatlı olduğu gerekçesiyle olağanüstü hâl kanun hükmünde kararnameleleriyle (OHAL KHK) kamudan ihraç edilmiştir (*Erdal Karadaş*, § 11).

48. Müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığının belirlenmesinde müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği ile tedbirin alındığı dönemin tüm koşulları birlikte değerlendirilmelidir. Somut olayda başvuruçunun, darbe teşebbüsünden iki hafta sonra kapalı bir alanda toplantı gerçekleştirmek için OHAL ilanından bir gün sonra 22/7/2015 tarihinde idareye bildirimde bulunmuştur. Toplantı hakkının kullanılacak istendiği dönemin olağanüstü hâlin henüz ilan edildiği, somut tehlikenin devam ettiği, kamu düzeni ve güvenliğinin tam anlamıyla sağlanamadığı bir zamana denk geldiği görülmüştür (bkz. § 12).

49. Öte yandan kamu otoriteleri, somut olayda olduğu gibi olayın koşullarına göre toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının sınırlandırılmasına veya durdurulmasına ihtiyaç duyabilir. Bu durumda meşru amacı gerçekleştirmeye elverişli şekilde anılan hakka orantılı bir şekilde müdahale edebilir. Yukarıda da açıklandığı üzere somut olayın koşullarında, özellikle kamu düzeni ve güvenliğinden sorumlu olan ve gerektiğinde kamu güvenliğinin sağlanmasında görevlendirilebilecek olan emniyet görevlilerinin önemli bir bölümü kamu

görevinden çıkarılmış veya uzaklaştırılmıştır. Ayrıca bu kurumlarda anılan terör örgütü nedeniyle yaşanan sorunlar da devleti belli bir süre oldukça kırılğan bir konumda bırakmıştır. Dolayısıyla başvuruya konu etkinlik ile darbe teşebbüsü arasındaki sürenin yakınlığı ve zamanın koşulları gözönüne alındığında hakka yönelik sınırlamanın gerekli olmadığı söylenemez.

50. Bununla birlikte gerçekleştirilmek istenen etkinliğin amacı, bu etkinliğe katılacak topluluğun görüşleri ve -göstericilerin gerçekleştireceği veya göstericilere karşı gerçekleştirilecek- potansiyel şiddet tehlikesi de OHAL dönemi kapsamında değerlendirmelidir. Suriye'de yaşanan iç savaş sırasında Kobani'de, PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen PYD ile DAESH arasında çıkan çatışmaların yoğunlaştığı dönemde tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar Türkiye'nin birçok yerinde şiddet eylemleri gerçekleştirmiştir. Kobani'de yaşanan çatışmaların iki terör örgütü arasında olduğu ve anma etkinliğinin Suriye'deki çatışmalara ilişkin basın açıklaması sırasında -başvurucuya göre Kobani'ye insani yardım sırasında- ölenlere ilişkin olduğu gözetilmelidir. Somut olayda etkinliği gerçekleştirecek kitlenin karşıt görüşlü gruplarla karşı karşıya gelmesi veya etkinlikte şiddet eylemlerinin gerçekleşme ihtimali yüksektir (bkz. §§ 6-10).

51. Devletin pozitif yükümlülüğü kapsamında toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullanmak isteyenlerin güvenliğini sağlaması ve üçüncü kişiler tarafından herhangi bir saldırıya uğrama endişesi taşımadan bu hakkı kullanmalarını temin etmesi asıl olandır. Ancak somut olayda belirtilen gerekçelerle idarenin etkinliği uygun bulmama işlemi ve derece mahkemelerinin de idari işlemi hukuka uygun bulma bağlamında kabul ettiği gerekçelerin devletin toplantı hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getirememesine sebep olan bir istisna hâli barındırdığı kabul edilmelidir. Nitekim darbe teşebbüsü ile etkinliğin bildirim arasında geçen süre nazara alındığında olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların devam ettiği ve bu itibarla ulusal güvenliğe yönelik tehlike durumunun sürdüğü anlaşılmıştır. Bu doğrultuda devletin bu tehlikeyi bertaraf edene kadar gerçekleştirilmek istenen etkinliğe ilişkin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremeyeceği, bu nedenle etkinliğe ilişkin başka tedbirler alması gerektiği açıktır.

52. Diğer yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı da sınırlamanın demokratik bir toplumda gerekli olup olmadığının belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Somut olayda etkinliğin uygun görülmemesine yönelik karar ve gerekçesi, toplantı hakkının kullanımını belirsiz ve öngörülemez bir süre boyunca engelleyecek nitelikte değildir. İdarenin OHAL kararı öncesi başvurucunun aynı konuda gerçekleştirmeyi planladığı etkinliğe yönelik talebini uygun bulduğu da gözetildiğinde mevcut müdahale ile toplantı hakkının tamamen kullanılamaz hâle gelmesini amaçlamadığı, sadece kullanımını geçici olarak askıya aldığı anlaşılmıştır. Nitekim başvurucunun başka bir tarihte toplantı yapmak için yetkili idari makamlara tekrar başvurduğu takdirde başvurunun koşullarına göre yapılacak değerlendirmeler sonucunda talep ettiği anma etkinliğini yapmasına engel bir durum da bulunmamaktadır.

53. Tüm bu açıklamalar gözönüne alındığında toplantı hakkına müdahalenin ulusu etkileyen gerçek ve yakın bir tehlikenin olduğu bir zamanda ve kamu düzeninin korunması ihtiyacı nedeniyle gerçekleştirildiği anlaşılmıştır. Bilhassa toplumsal ve demokratik yaşamın tehdit altında olduğu -darbe teşebbüsünden iki hafta sonra- bu dönemde hakkın kullanımına yönelik pozitif yükümlülüklerin idareden beklenemeyeceği de açıktır. Bu doğrultuda idarenin başvuruya konu toplantının yapılmasına izin vermeme şeklindeki müdahalesinin kamu düzenin sağlanması için demokratik toplum gereklerine uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

54. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

55. Başvuruya konu müdahalenin Anayasa'nın 13. ve 34. maddelerine aykırılık teşkil etmediği sonucuna varıldığından sınırlandırmanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında meşru olup olmadığı yönünden incelemeye gerek görülmemiştir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın **KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,**

B. Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının **İHLAL EDİLMEDİĞİNE,**

C. Yargılama giderlerinin başvuru üzerinde **BIRAKILMASINA** 2/11/2022 tarihinde **OYBİRLİĞİYLE** karar verildi.